תְּמוּתוֹת – בהמות נוטות למות, כשהן שְׁחוּטוֹת, אף שמאוסות הן, **וְאַל יֹאכְלוּ בָּשָׂר תְּמוּתוֹת** אחר שמתו והן נְבֵלוֹת, ומשל הוא ליפת תואר, שהותרה כדי שלא יבוא עליה באיסור, אך מאוסה היא.

ומה שנאמר **'וְחָשַׁקְתָּ'**, היינו שבחשקו תלה הכתוב, **וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ נָאָה**. ומה שנאמר **'בָּהּ'**, בא למעט **וְלֹא בָהּ וּבַחֲבֵרְתָּהּ**, שלא יקח שתי יפות תואר. ומה שנאמר **'וְלָקַחְתָּ'**, בא לומר, שלִיקּוּחִין [קידושין] **יֵשׁ לְךָ בָּהּ**, ואף שהיתה גויה ואינה מתגיירת מדעתה.

ומה שנאמר **'לְךָ לְאִשָּׁה'**, בא למעט, **שֶׁלֹּא יְקַח שְׁתֵּי נָשִׁים, אַחַת לוֹ וְאַחַת לְאָבִיו**, או **אַחַת לוֹ וְאַחַת לִבְנוֹ**. ומה שנאמר **'וַהֲבֵאתָהּ אֶל תּוֹךְ בֵּיתֶךָ'**, **מְלַמֵּד שֶׁלֹּא יִלְחָצֶנָּה** לבוא עליה **בְּמַלְחֶמֶת**. הגמרא שבה לדון בדיני עבד נרצע: **תָּנוּ רַבָּנָן**, נאמר בפסוק **'אִם אָמֹר יֹאמַר** הָעֶבֶד **אָהַבְתִּי אֶת אֲדֹנִי'** וגו', ויש לדרוש מהכפילות, שאינו נרצע **עַד שֶׁיֹּאמַר** אהבתי את אדני וגו', **וְיִשְׁנֶה** לומר זאת שוב. **אִם אָמֹר שתי פעמים בְּתְחִילַת שֵׁשׁ, וְלֹא אָמַר** שוב **בְּסוֹף שֵׁשׁ, אֵינוֹ נִרְצָע, שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁהעבד אומר 'לֹא אֵצֵא חָפְשִׁי'**, ומשמעותו **עַד שֶׁיֹּאמַר בְּשָׁעַת יְצִיאָה** שאינו רוצה לצאת. וכן **אִם אָמַר** שתי פעמים **בְּסוֹף שֵׁשׁ, וְלֹא אָמַר** גם **בְּתְחִילַת שֵׁשׁ**, גם כן **אֵינוֹ נִרְצָע, שֶׁנֶּאֱמַר 'אִם אָמֹר יֹאמַר הָעֶבֶד'**, ומשמעותו **עַד שֶׁיֹּאמַר בְּשָׁהוּא עֶבֶד**, ובסוף שש אינו עבד.

הגמרא מפרשת את הברייתא: **אִם אָמַר מַר**, אם **אָמַר בְּתְחִילַת שֵׁשׁ וְלֹא אָמַר גם בְּסוֹף שֵׁשׁ, אֵינוֹ נִרְצָע, שֶׁנֶּאֱמַר 'לֹא אֵצֵא חָפְשִׁי'**. וקשה, **מַאי אִירְיָא** – למה למד זאת **מ'לֹא אֵצֵא חָפְשִׁי'**, **תֵּיפּוֹק לֵיהּ מִדְּבָעֵינָן** – נדע זאת מכך שאנו צריכים שיאמר **'אָהַבְתִּי אֶת אֲדֹנִי אֶת אִשְׁתִּי וְאֶת בָּנָי'**, **וְלֵיכָּא** – ואינו יכול לומר כן בתחילת שש, שעדיין לא נשא שפחה. **וְתוּ** – ועוד קשה, מה שאמר שאם **אָמַר בְּסוֹף שֵׁשׁ**, שלכאורה היינו ביום האחרון לעבדותו, **וְלֹא אָמַר בְּתְחִילַת שֵׁשׁ, אֵינוֹ נִרְצָע, שֶׁנֶּאֱמַר 'אִם אָמֹר יֹאמַר הָעֶבֶד'**, ורקשה, **אֲמוּ** – האם בסוֹף שֵׁשׁ – קודם שנשתחרר **לָאו עֶבֶד הוּא**, הרי הוא עבד עד סוף היום.

מתרצת הגמרא, **אָמַר רָבָא**, (**מַאי בְּתְחִילַת שֵׁשׁ**), מה שנאמר בברייתא **'בתחילת שש'**, הכוונה **בְּתְחִילַת פְּרוּטָה אַחֲרוֹנָה**, כשעדיין נותר זמן עבודה שנקנה בפרוטה, ושם עבד עליו, כיון שחייב פרוטה שלימה. (**וּמַאי בְּסוֹף שֵׁשׁ**), ומה שנאמר בברייתא **'בסוף שש'**, הכוונה **בְּסוֹף פְּרוּטָה אַחֲרוֹנָה**, כשלא נותר אפילו פרוטה לפי חשבון גרעון בספו, שזו היא שעת היציאה.

הגמרא מביאה ברייתא לבאר איזה תנאים צריך כדי שהעבד ירצע: **תָּנוּ רַבָּנָן**, אם יש **לוֹ** – לעבד **אִשָּׁה** – שפחה כנענית, **וּבָנִים** ממנה, **וְלֶרְבּוֹ אֵין אִשָּׁה וּבָנִים, אֵינוֹ נִרְצָע, שֶׁנֶּאֱמַר** שאינו רוצה לצאת **'כִּי אֲהֵבְךָ וְאֶת בֵּיתֶךָ'**, וכשאין לרבו אשה אין זה אוהב את ביתו. וכן אם יש **לְרַבּוֹ אִשָּׁה וּבָנִים וְלוֹ אֵין אִשָּׁה וּבָנִים, אֵינוֹ נִרְצָע, שֶׁנֶּאֱמַר** שאומר העבד **'אָהַבְתִּי אֶת אֲדֹנִי אֶת אִשְׁתִּי וְאֶת בָּנָי'**, ואינו יכול לומר כן כשאין לו אשה או בנים. וכן אם **הוּא אוֹהֵב אֶת רַבּוֹ וְרַבּוֹ אֵינוֹ אוֹהֵבוֹ, אֵינוֹ נִרְצָע, שֶׁנֶּאֱמַר** שהסיבה שרוצה להשאר **'כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ'**, ורק כשרבו אוהבו טוב לו. ואם **רַבּוֹ אוֹהֵבוֹ וְהוּא אֵינוֹ אוֹהֵב אֶת רַבּוֹ, אֵינוֹ נִרְצָע, שֶׁנֶּאֱמַר** שהוא רוצה להשאר **'כִּי אֲהֵבְךָ'**. וכן אם **הוּא חוֹלֶה וְרַבּוֹ אֵינוֹ חוֹלֶה, אֵינוֹ נִרְצָע, שֶׁנֶּאֱמַר 'כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ'**, והיינו כשאינו חולה. ואם **רַבּוֹ חוֹלֶה וְהוּא אֵינוֹ חוֹלֶה, אֵינוֹ נִרְצָע, שֶׁנֶּאֱמַר 'עִמָּךְ'**, שאף לרבו טוב כמוהו. הגמרא מביאה ספק בזה: **בָּעֵי** [הסתפק] **רַב כָּהֲנָא בַּר אַבָּיֵי**, אם **שְׁנֵיהֶם** – האדון והעבד חולין, **מַאי**, האם נרצע או לא. האם **'עִמָּךְ' בְּעֵינַן** – צריכים אנו רק שיתקיים 'עמך', שיהיו העבד ורבו שווים, **וְהָא אִיכָּא** – וזה מתקיים גם כששניהם חולים, **אוֹ דִילְמָא** – או אולי **'כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ' בְּעֵינַן** – צריכים אנו שיהיה טוב לשניהם, **וְהָא לֵיכָּא** – ואין זה מתקיים כאן.

מסקנת הגמרא, **תֵּיקוּ** – יעמוד ספק זה ללא הכרעה. הגמרא מביאה ברייתא הדורשת מהפסוק הנזכר חובת האדון לעבדו: **תָּנוּ רַבָּנָן**, נאמר בפסוק **'כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ'**, ומכאן שצריך שיהיה העבד **'עִמָּךְ' בְּמַאֲכָל, 'עִמָּךְ' בְּמִשְׁתֶּה**, דהיינו שיהא שווה לאדון בהם, **שֶׁלֹּא תְּהֵא אַתָּה אוֹכֵל פַּת נְקִיָּה וְהוּא אוֹכֵל פַּת קִיבָּר** – שאינה נקיה, וכן שלא תהא **אַתָּה שׁוֹתֶה יַיִן יָשָׁן, וְהוּא שׁוֹתֶה יַיִן חָדָשׁ** שהוא פחות משובח, וכן שלא תהא **אַתָּה יָשֵׁן עַל גַּבֵּי מוֹכִין** שהם רכים, **וְהוּא יָשֵׁן עַל גַּבֵּי תֶּבֶן** שהוא קשה. **מִכָּאן** – מדרשה זו **אָמְרוּ** חכמים, **שֶׁכָּל הַקּוֹנֶה עֶבֶד עִבְרִי, כְּקוֹנֶה אָדוֹן לְעַצְמוֹ**, שעליו לתת לו את צרכיו כפי שנותן לעצמו.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת בחיובי האדון לעבדו: **תָּנוּ רַבָּנָן**, נאמר בתורה **'וְיָצָא מֵעִמָּךְ הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ'** וגו', והיינו בניו מאשתו הישראלית, שאילו בניו מהשפחה שייכים לאדון, ככתוב **'אִם אֲדֹנָיו יִתֶּן לוֹ אִשָּׁה וְיָלְדָה לוֹ בָּנִים אוֹ בָּנוֹת, הָאִשָּׁה וִילָדֶיהָ תִּהְיֶה לַאדֹנֶיהָ'** וגו'. **אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן**, שיש להקשות, **אִם הוּא נִמְכָּר** לעבד, **בָּנָיו וּבְנוֹתָיו מִי נִמְכָּרִים**, בתמידה, ומה צריך שיצאו עמו. אלא **מִכָּאן** שֶׁרַבּוֹ חַיָּיב בְּמִזּוֹנוֹת בָּנָיו, וכאשר הוא יוצא לחירות, גם בניו יוצאים עמו, ונפטר האדון ממזונותיהם.

כֵּיוָצֵא בַּדָּבָר אַתָּה אוֹמֵר לגבי מה שנאמר **'אִם בַּעַל אִשָּׁה הוּא וְיָצְאָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ'**, **אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן**, שיש להקשות, **אִם הוּא נִמְכָּר** לעבד, **אִשְׁתּוֹ מִי נִמְכֶּרֶת**, בתמידה, ומה צריך שתצא עמו. אלא **מִכָּאן** יש ללמוד, שֶׁרַבּוֹ חַיָּיב בְּמִזּוֹנוֹת אִשְׁתּוֹ, וכאשר הוא יוצא לחירות, גם אשתו יוצאת עמו, ונפטר האדון ממזונותיה.

וְצָרִיכָא – צריכה התורה להשמיענו גם את חיוב האדון במזונות אשתו וגם במזונות בניו, **דְּאִי אַשְׁמְעִינַן** – שאם היה כתוב רק את החיוב **לְבָנָיו**, הייתי אומר שרק במזונותיהם חייב, **מִשּׁוּם דִּלְאוּ בְּנֵי מְעֵיֶּבֶד וּמֵיכַל נִינְהוּ** – שאינם יכולים לעבוד ולהרויח מזונותיהם, כיון שקטנים הם, **אֲבָל אִשְׁתּוֹ דְּבַת מֵיכַל וּמְעֵיֶּבֶד הִיא** – שיכולה לעבוד ולהרויח מזונותיה, **אֵימָא תַּעֲבִיד וְתֵיכוֹל** – נאמר שתעבוד ותרויח מזונותיה. **וְאִי אַשְׁמְעִינַן** – ואם היה כתוב רק את החיוב **לְאִשְׁתּוֹ**, הייתי אומר שרק במזונותיה חייב, משום **דְּלַאו דִּירְכָּהּ לְהַדּוּרֵי** – שאין דרכה לחזר על הפתחים, לפי שהיא בושה בכך, **אֲבָל בָּנָיו דִּדִירְכֵּיהוּ לְהַדּוּרֵי** – שדרכם לחזר על הפתחים, ואין זה בושה להם, **אֵימָא לֹא** – נאמר שאינו חייב לזונם, אלא יחזרו על הפתחים, לפיכך **צְרִיכָא** – צריך להשמיענו בשניהם.

הגמרא מביאה ברייתא המבארת את אופן הרציעה: **תָּנוּ רַבָּנָן**,

אילו נאמר רק 'ונתתה אזנו בדלת', ולא 'באזנו, הייתי אומר שידקור בנגד אזנו בדלת, דלת אין – בדלת ינקוב, אך אזנו לא ינקוב, אלא רק כנגדה. מקשה הגמרא, ואזן עצמה לא ירצע, והכתיב 'ורצע אדניו את אזנו במרצע'. מתרצת הגמרא, אלא כוונת הברייתא, שחייתי אומר שירצענה לאזן מבחוץ רחוק מן הדלת, ויניחנה אחר כך על הדלת, וידקור בנגד אזנו בדלת מצידה השני. וכדי שלא נאמר כך, תלמוד לומר, 'ונתתה באזנו ובדלת', הא כיצד דוקר בשניהם, דוקר באוזן כשהיא על הדלת והולך, עד שמגיע אצל הדלת.

ואילו היה כתוב רק 'והגישו אל הדלת', שומע אני שרציעה עושים בין על דלת עקורה מהמזוזה ומוטלת על הארץ בין על דלת שאינה עקורה, תלמוד לומר 'אל הדלת או אל המזוזה', הוקשה דלת למזוזה, מה מזוזה מעומד – עומדת מחוברת במקומה, אף דלת נמי צריכה להיות מעומד – מחוברת במקומה.ומביאה הגמרא ברייתא נוספת המבארת טעמי דין זה:

רבן יוחנן בן זבאי היה דורש את המקרא הזה העוסק ברציעה, כמין חומר – כצרור מרגליות או בשמים התלוי לתכשיט בצואר נשים, מה נשתנה אזן מכל אברים שבגוף שדוקא אותה רוצעים. משום שאמר הקדוש ברוך הוא, אזן ששמעה קולי על הר סיני בשעה שאמרתי 'כי לי בני ישראל עבדים', עבדי הם ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ענשו הוא שירצע באזנו.

ורבי שמעון בן רבי היה דורש את המקרא הזה כמין חומר, מה נשתנה דלת ומזוזה מכל כלים שבבית שדוקא אצלם רוצעים. משום שאמר הקדוש ברוך הוא, דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים בשעה ששפחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות במכת בכורות, ואמרתי 'כי לי בני ישראל עבדים', עבדי הם ולא עבדים לעבדים, והוצאתים מעבדות לחירות, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ענשו הוא שירצע בפניהם.

משנה

המשנה מלמדת את הדרכים בהם נקנה ומשתחרר עבד כנעני: עבד כנעני נקנה לישראל באחד מקניינים אלו, בקנין כסף - שהקונה נותן כסף למי שמכרו לו, ובשטר, שהמוכר מוסר לקונה וכתוב בו שהעבד מכור לו, ובחזקה – שמחזיק האדון בעבד, על ידי שמשתמש בו. וקונה העבד הכנעני את עצמו ונעשה בן חורין, בכסף שניתן לאדונו על ידי אנשים אחרים עבור שחרורו.ובשטר על ידי עצמו שהוא מקבלו מהאדון, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, בכסף הוא משתחרר על ידי עצמו – שיתכן שיהיה לעבד כסף השייך לו, וישחרר עצמו בכסף זה. ובשטר הוא משתחרר על ידי אחרים המקבלים את השטר בשבילו. ואף שיכול להשתחרר בכסף על ידי עצמו, ובלבד שיהא הכסף משל אנשים אחרים, שהקנו לו את הכסף על מנת שאין לרבו רשות בו, ובאופן זה הכסף שייך לעבד, והוא יכול ולהשתחרר בו.

גמרא

הגמרא מבררת מנין שעבד כנעני נקנה בכסף שטר וחזקה: מנלן – מנין שעבד נקנה בכך, דכתיב בעבד כנעני (ויקרא כה מו), 'והתנחלתם אתם לבניכם אחריכם לרשת אחזה' שהאב מנחיל לבניו את עבדיו כפי שהוא מנחיל להם את אחוזתו, והקישן הכתוב את העבדים לשדה אחוזה, ללמדנו, מה שדה אחוזה נקנה בכסף בשטר ובחזקה כדין קנין קרקעות, אף עבד כנעני נקנה בכסף בשטר ובחזקה.

הגמרא מקשה: אי – אם כן, נוסיף ונדרוש מהיקש זה, מה שדה אחוזה שמכרוה בעליה לאחר, חוזרת לבעלים ביובל, אף עבד כנעני יהיה חוזר לבעלים ביובל. מתרצת הגמרא: תלמוד לומר – לפיכך נאמר בעבדים כנענים (ויקרא כה מו) 'לעלם בהם תעבדו', ללמדנו שעבד כנעני שייך לאדונו לעולם, ואינו יוצא ביובל.

הגמרא מביאה קנין נוסף שעבד כנעני נקנה בו: תנא, מלבד הקניינים שנשנו במשנה, עבד כנעני נקנה אף בחליפין – שהמוכר מקבל חפץ מיד חבירו לידו, לשם קנין. ומבארת הגמרא, והטעם שתנא דידן לא שנה במשנתנו גם את הקניין הזה, משום שמילתא דליתא במטבע קתני – דבר שאינו נוהג בקניית מטלטלין, בקנין כסף שטר וחזקה, שנה התנא במשנה שאף שאין הקנין מועיל למטלטלין, קונים בו עבדים. אבל מילתא דאיתא במטלטלין לא קתני – קנין שקונה במטלטלין [כחליפין] לא שנאו התנא, שדבר פשוט הוא שיקנו גם בעבד כנעני.

הגמרא מביאה קנין נוסף שעבד נקנה בו: אמר שמואל, עבד כנעני נקנה במשיכה. כיצד, תקפו – הקונה משך את העבד בכח ובחוזקה, ובא אצלו – ומחמת תקיפה זו התקרב העבד לקונה, הרי זו משיכה וקנאו. אמנם אם קראו הקונה לעבד, ובא אצלו בגלל קריאה זו, לא קנאו, שאין זה נחשב כמשיכה, כיון שהליכת העבד היא מדעת עצמו, ואינה כמשיכה הנעשית על ידי הקונה.

הגמרא מקשה מדוע קנין זה לא נזכר בברייתא: בשלמא לתנא דידן מובן מדוע לא שנינו קנין זה, וכמו שתירצה הגמרא למעלה, מילתא דאיתא במטלטלי לא קתני דילתא במטלטלי קתני – שקניינים שישנם גם במטלטלין לא שנאם במשנה, ולכן לא שנה קנין משיכה שקונה גם במטלטלין, אלא לתנא ברא – אלא לתנא ששנה בברייתא שעבד כנעני נקנה בחליפין, יש להקשות, אם כן ניתני בברייתא גם קנין משיכה. שהרי התנא הזה סובר שאף קנין הקונה במטלטלין, צריך לשנותו בכלל קנייני עבד כנעני. הגמרא מתרצת: כי קתני – התנא שנה בברייתא שעבד כנעני קונה בחליפין שהוא מילתא דאיתא – דבר שישנו, וקונה בין במקרקעי בין במטלטלי, אבל קנין משיכה דבמטלטלי איתא במקרקעי ליתא – שקונה רק במטלטלין ולא בקרקעות לא קתני בברייתא. שמאחר והזכיר בעבד כנעני קנינים הקונים בקרקעות, שנה גם קנין חליפין שאף קנין זה מועיל בקרקעות, אבל משיכה שאינה קונה קרקעות, אין לשנותה אגב קניני קרקע.

הגמרא מקשה: לעיל הובאו דברי שמואל שאמר, כיצד עבד כנעני נקנה במשיכה, תקפו, ומחמת התקיפה בא העבד אצלו, קנאו, אבל אם קראו הקונה לעבד, ובא אצלו, לא קנאו. הגמרא מקשה, וכי כך הדין שאם קראו הקונה לעבד ובא אצלו, לא קנאו, והתניא בברייתא לגבי קנייני מסירה ומשיכה בבהמה, כיצד בהמה נקנית במסירה, אחזה הקונה בטלפה – ברגלה, או בשערה, או באוכף שעליה, או בשליף [במשא] שעליה, או בפרומבא [ברסן] שבפיה, ובזוג [או בפעמון] שבצווארה, אף שלא הזיזה ממקומה, קנאה. וכיצד בהמה נקנית במשיכה, קורא לה הקונה שתבוא אליו, והיא באה מחמת קריאתו, או שהכיזשה – שהכה הקונה לבהמה במקל, ורצתה לפניו – ורצה לפניו מכח ההכאה, כיון עקרה יד ורגל, אף שהיא עקירה כל שהיא, נחשבת כמשיכה, וקנאה, שהרי הבהמה נמשכת מכח קריאתו או הכאתו. רבי אמי ואמרי לה רבי אחא אומר, אין בהמה ניקנית עד שתהלוך לפניו מלא קומתה – שתלך ותצא ממקומה הקודם לגמרי. ולדברי הכל אם הבהמה הלכה מחמת קריאתו הרי זו משיכה, וקשה על שמואל שאמר, שאם העבד בא אליו מחמת קריאתו, אין זה נחשב כמשיכה לקנותו.

הגמרא מתרצת שיש לחלק בין עבד לבהמה: אמרי, בהמה כאשר קוראים לה והיא באה, מאחר שאין לה דעת, אדעתא דמרה אזלה – על דעת בעליה שקרא לה היא הולכת, ונחשב הדבר כאילו משכה ממש לקנותה, ואילו עבד כשקוראים לו והוא בא, אדעתיה דנפשיה קאזיל – על דעת עצמו הוא הולך, ואין זה נחשב שהקונה משכו, ואינו קונהו בכך.

הגמרא מביאה שיש אופן שעבד נקנה כאשר קוראים לו והוא בא: אמר רב אשי, עבד קטן שאין לו דעת, כבהמה דמי – לענין קנין משיכה דומה דינו לבהמה, שאם האדון קורא לו לשם קנין והוא בא אליו, נקנה בכך לעבד. שאף עבד קטן מהלך לדעתו של זה הקורא לו.

תנו רבנן, כיצד עבד כנעני נקנה בחזקה, מבארת הברייתא, אם העבד החזיר לו לאדון, את מנעלו, או שהוליך בליו [- נשא את בגדיו] אחריו לבית המרחץ, או שהעבד הפשיטו, או הרחיצו או סכו

המשך בעמוד קסד

או גֵּרְדוּ או חִלְבְּשׁוּ או הֶעֱלוּ או הֶגְבִּיהוּ, כל פעולות אלו כשעשה אותם העבד לאדון שבא לקנותו, קָנָאוּ הלוקח בכך, שמאחר והשתעבד בעבד, קנאו בחזקה. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, לֹא תְּהֵא חֲזָקָה גְּדוֹלָה [־עדיפה] מֵהֲגְבָּהָה, שֶׁהֲגְבָּהָה קוֹנָה בְּכָל מָקוֹם – אפילו ברשות המיוחדת למוכר לבדו. ואם עבד נקנה בחזקה, כל שכן שנקנה בהגבהה.

הגמרא מבארת: מַאי אָמַר – מהו הפירוש בדברי רבי שמעון, הרי בכל קנין הגבהה, הלוקח מגביה את החפץ כדי לקנותו, אבל כאן הלוקח לא הגביה לעבד, אלא העבד הגביה ללוקח. אָמַר רַב אַשִׁי, יש לפרש את הברייתא שנחלקו בה תנא קמא ורבי שמעון, תנא קמא אמר, שאם הֶגְבִּיהוּ הוּא – העבד לְרַבּוֹ – ללוקח, קָנָאוּ הלוקח בהגבהה זו בקנין חזקה, אולם אם הֶגְבִּיהוּ רַבּוֹ לוֹ – שהלוקח הגביה את העבד, לֹא קָנָאוּ, לפי שאין הגבהה קונה בעבדים. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, לֹא תְּהֵא חֲזָקָה גְּדוֹלָה מֵהֲגְבָּהָה, שֶׁהֲגְבָּהָה קוֹנָה בְּכָל מָקוֹם, ומאחר ולמדנו שעבדים נקנים בחזקה, נקנים הם גם בהגבהה, וכשם שאם הגביה העבד את הלוקח, נקנה לו העבד בחזקה, כך גם כשהגביה הלוקח את העבד, קנאו בהגבהה.

הגמרא מקשה על הדין שעבד נקנה בחזקה על ידי שמגביה את הלוקח: הַשְׁתָּא דְּאָמְרַתְּ [־עכשיו כשאמרת], הֶגְבִּיהוּ הוּא [־ העבד] לְרַבּוֹ, קָנָאוּ לעבד בחזקה, אֶלָּא מֵעַתָּה שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית תִּקָּנֶה ללוקחה, בְּהֶגְבֵּיאָהּ, שהרי בכך היא מגביהה אותו, ולמדנו לעיל (י:) ששפחה כנענית אינה נקנית בביאה, אלא רק בכסף שטר וחזקה כעבד. הגמרא מתרצת: כִּי קָאָמְרִינַן – אימתי אמרנו שהגבהת העבד לאדון קונה, כאשר זֶה – האדון, נֶהֱנֶה בהגבהה, וְאילו זֶה – העבד, מַצְטַעֵר בכך, ונמצא שניכרת בעלות האדון על העבד, אבל הָכָא, כאשר הלוקח בא על השפחה, זֶה נֶהֱנֶה וְזֶה נֶהֱנֶה הוּא – שניהם נהנים מכך, ואין זה נחשב שהלוקח משתעבד בה כדי לקנותה בחזקה.

שואלת הגמרא: ואם בא עליה שֶׁלֹּא בְּדִרְכָּהּ, שאינה נהנית מביאה זו, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר – מדוע שלא תחשב ביאה זו כחזקה ויקנה אותה בכך. משיבה הגמרא: אָמַר רַב אַחַי [בַּר אַדָּא] דְּמִן אַתָּא, מַאן לֵימָא לָן דְּלַאו הֲנָאָה אִית לְהוּ לְתַרְוַיְיהוּ – מי יאמר לנו שאין הנאה לשניהם גם במעשה כזה, וכיון שיש לומר שנהנית, אין זה יכול להחשב כקנין חזקה לקנותה בו. וְעוֹד טעם נוסף, מַשְׁכְּבֵי אִשָּׁה כְּתִיב, לשון רבים, ללמד על שני המשכבות שיש באשה, וְהֵקִישָׁהּ הַכָּתוּב ביאה בְּדִרְכָּהּ לְבִיאָה שֶׁלֹּא בְּדִרְכָּהּ, ללמדנו שכשם שבביאה כדרכה אינו קונה אותה לשפחה, אף בביאה שלא כדרכה אינו קונה אותה.

הגמרא מביאה מעשה בענין זה של קניית עבד בחזקה: רַבִּי יְהוּדָה הַנְדוֹאָה, גֵּר שֶׁאֵין לוֹ יוֹרְשִׁין חָיָה – שלא היו לו ילדים, ואין מי שירשנו מאחר וגר הוא ואין לו קרובים, חָלַשׁ – נחלה רבי יהודה, עָל מַר זוּטְרָא לְשַׁיוּלֵי בֵּיהּ – בא מר זוטרא לשאול בשלומו, חַזְיֵיהּ דְּחַקִּיק לֵיהּ עָלְמָא טוּבָא – ראה שעולמו חזק עליו ביותר, כלומר שהוא גוסס ועומד למות. אָמַר לֵיהּ מר זוטרא לְעַבְדֵּיהּ – לעבדו של רבי יהודה, שְׁלוֹף לִי מָסָנַאי וְאַמְטִינָהוּ לְבֵיתָא – חלוץ לי נעלי והביאם לביתי. כוונתו של מר זוטרא היתה שבשעה שימות רבי יהודה, יהיה העבד עסוק במלאכתו, ויקנה בכך את העבד בקנין חזקה, שבמיתת הגר יֵצא העבד מרשותו ויהיה הפקר [שהרי אין לו יורשים], וכל הקודם זכה בו.

הגמרא דנה האם העבד היה גדול או קטן: אֵיכָּא דְּאָמְרֵי שְׁנָדוֹל הָיָה אותו עבד, ואם היה מר זוטרא ממתין מלזכות בו עד לאחר מיתת רבי יהודה, היה העבד קודם וזוכה בעצמו, ולפיכך נזהר מר זוטרא שהעבד יתחיל לשמשו קודם המיתה, ומיד כשימות רבי יהודה יהיה הגר עסוק בשימושו, ולא יזכה בעצמו מההפקר.